

Anna Moilanen m.fl.

Diakonalt ledarskap - erfarenheter från pandemins inledande månader

Efter två år med pandemin är det tid att reflektera över vår roll som kyrka och det diakonala ledarskapet. Ett diakonalt ledarskap innebär att vi alla, medarbetare och ideella, erbjuder en miljö där människor möts med respekt och öppenhet och anpassar vårt arbete efter den rådande situationen.

Biskoparna skriver i "Ett biskopsbrev om diakoni" att "Diakoni som förhållningsätt behöver genomsyra församlingens liv och verksamhet" (s.31). Vi menar att detta blev tydligt under pandemin. Vi vill i denna artikel visa att diakonens roll är viktig i ett diakonalt ledarskap, inte minst för Svenska kyrkans samverkan med övriga samhället. Diakoner på församlings-, stifts- och nationell nivå visade hur betydelsefullt det är att diakoner finns med i ledande positioner för att Svenska kyrkans diakonala arbete ska utföras på rätt sätt och komma de mest utsatta till gagn.

Under våren 2020 bildades på nationell nivå *Support diakoni* som en krisorganisation vars syfte var att finnas till under en begränsad tid för att samordna Kyrkokansliets coronarelaterade arbete i samverkan med stift och församlingar. Support diakonis namn och struktur bygger på det goda arbete som utfördes av Support migration under flyktingvågen och fram till idag. Precis som med Support migration möjliggjorde Support diakonis arbete, med korta beslutsvägar i organisationen och det fulla mandatet från chefer till samordnare som var diakon, en verksamhet som snabbt kunde omformas och anpassa sig efter de behov som uppstod.

Hur organiserades de diakonala insatserna?

När flera av samhällets funktioner stängdes ner 2020 och de grundläggande uppgifterna i Svenska kyrkan

inte kunde genomföras på grund av restriktioner myntades begreppet "Vi ställer inte in, vi ställer om". I en tillbakablick över den utveckling som skedde lyckades Svenska kyrkans medarbetare många gånger ställa om och diakoner i församling, stift och nationell nivå visade på ett tydligt ledarskap.

Tidigt under pandemins utbrott kontaktade Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) Svenska kyrkan för att teckna ett avtal gällande stöd att handla mat och mediciner till de som befann sig i riskgrupper. På nationell nivå utsågs tidigt en samordnare för Svenska kyrkan som tillsammans med MSB och fyra andra frivilligorganisationer arbetade fram en struktur för hur insatsen skulle utföras. De kommande sex månaderna samverkade Svenska kyrkan, Riksidrottsförbundet, Röda korset, Stadsmissionen och Rädda barnen kring handling och leverans av mat, mediciner och andra nödvändiga varor till de som inte själva hade möjlighet att handla.

Svenska kyrkan tog det största ansvaret i detta arbete och det var främst diakoner som ansvarade för och ofta utförde arbetet på plats i sina församlingar. (Se vidare SKT nr 9/21, artikel av Per Starke om samverkan med MSB.)

Support diakoni

Support diakoni blev en samordningsfunktion på nationell nivå vars främsta syfte var att stötta stift och församlingar i det diakonala arbetet

under pandemin. En diakon utsågs av Svenska kyrkans generalsekreterare som samordnare med ett tydligt mandat att driva arbetet. Tillsammans med en arbetsgrupp formades ett konstruktivt arbete där det främsta stödet till församlingarna var att samla information kring verksamheter som påverkades av pandemin och ge konkreta förslag på hur dessa kunde utformas i enlighet med folkhälsomyndighetens rekommendationer. Informationen samlades på en nystartad intranätssida och det var här kommunikationen från Support diakoni spreds vidare. Tidigt i arbetet blev bland annat behovet stort att ge information och tillhandahålla mallar och instruktioner kring hur MSB-avtalet kunde följas på lokal nivå. Detta publicerades på en intranätssida. Intranätssidan spreds till stiftsdiakoner och olika sociala medier med länkar för att göra den lättillgänglig för församlingarna.

Support diakonis arbetsgrupp bestod av olika kompetenser som handplockades in i arbetet utifrån de behov som identifierades. De arbetsledande metoderna som utgick från ett lösningsorienterat, snabbfotat och inkluderande förhållningssätt, genererade kreativitet och glädje i de olika arbetsgrupper som etablerades. Samordnaren hade under de första månaderna möjlighet att rapportera till stiftsdirektorerna i deras veckoavstämningar vilket kortade informationskanalerna mellan nationell nivå och stiftet. Samordnaren hade också möjlighet att ta stöd och råd från Bi- »

skopsmötet samt att ansvara för fördelning av medel sökta av församlingar för insatser för unga och särskilt utsatta i samhället från Radiohjälpen och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF). Support diakonis tydliga mandat och stöd från överordnade chefer på nationell nivå var centralt för att möjliggöra det arbete som Support diakoni genomförde.

Arbetet i Support diakoni organiserades med regelbundna och strukturerade möten där kommunikationens roll var avgörande liksom handläggare som arbetar med påverkansfrågor, s.k. policyarbete, som bevakade aktiviteter och händelser på myndighetsnivå och hur det kunde påverka Support diakonis beslut och prioriteringar.

Stiftsdiakoners centrala roll

Tidigt i organiseringen av Support diakoni blev det tydligt att det diakonala arbetet i församlingarna var ett prioriterat arbete som behövde uppmuntran och stöd. Stiftsdiakonernas viktiga funktion blev avgörande när det gällde såväl MSB-avtalet som kontakten med församlingarna som var utförarna. De flesta stiftsdiakoner fick en självklar plats i stiftsorganisationernas krisledningsgrupper och kunde på så vis ge direkt och adekvat information till såväl stiftsledning som församlingsanställda.

Samordnaren för Support diakoni sammankallade tidigt stiftsdiakonerna för regelbundna avstämningar varje vecka för uppdateringar och delat lärande. De regelbundna uppdateringarna ledde till att beslutsvägarna kortades och de diakonala behoven i församlingar/stift kunde synliggöras.

Omvärldsanalys och kontinuerligt lärande

Under Support diakonis arbete träffades stiftsdiakonerna tillsammans med samordnaren för lärandesamtal. Lärandesamtalens syfte var att tidigt fånga upp analys av det arbete som utfördes och ta vara på det som fungerade bra och förändra det som

fungerade mindre bra, ett agilt arbetssätt som bidrog till kontinuerlig omvärldsanalys och behovsanalys. På det sättet kunde det diakonala arbetet i församlingarna kontinuerligt anpassas efter de nya behov som uppstod, vilket stiftsdiakonerna har efterlyst en fortsättning av.

Utökade behov av självård

En viktig funktion som snabbt utökades via Support diakoni i kapacitet och tillgänglighet var Jourhavande präst. Behoven av telefonsamtal, digitala samtal och chatt ökade tidigt under pandemin och trots rekrytering av fler präster för att möta behovet förblev många samtal obesvarade. En diskussion har sedan följt, initierad av Nätverket för främjande av diakonalt ledarskap, om att utvidga kyrkans digitala jourverksamhet och inkludera diakoner i den verksamheten. Efter beslut i Kyrkomötet ska nu en utredning tillsättas för att se över diakoners medverkan i jourverksamhet.

Andra områden som fick stöd i sitt arbete var Sjukhuskyrkan då material till anhöriga och personal togs fram liksom digitala utbildningar för att öka prästers och diakoners kompetens att möta människor i kris.

Digitala utmaningar och resurser

Den digitala utvecklingen under pandemin har varit stor och enkla och lättillgängliga lösningar har varit nödvändiga för att ett professionellt arbete ska kunna utföras. En förutsättning för Support diakonis framgångsrika arbete var att snabbt ställa om till ett digitalt arbetssätt tillsammans med stift och församlingar. Genom den digitala tekniken förkortades Support diakonis kommunikationsvägar vilket i slutändan gynnade individen och den utsatte.

Den digitaliserade världen innebar även utmaningar och ställde höga krav på sekretess och tystnadsplikt inte minst vid självårdande samtal. Support diakoni tog tidigt fram en plattform som kunde erbjuda bland annat Familjerådgivningen en säker mötesplats.

Sociala mediet Facebook blev Support diakonis informationskanal. En församlingsdiakon startade gruppen "idéutbyte i Coronatider för Svenska kyrkans anställda" som i dagsläget har över 4000 medlemmar. Support diakoni insåg att det var just här som informationen till församlingarna bäst nådde fram. I gruppen delade Support diakoni länkar om tips och information om diakonala arbetssätt.

Den digitaliserade världens utveckling under pandemin innebar också utmaningar för grupper som inte hade tillgång till tekniken och hade svårigheter att hantera den. Support diakoni identifierade två grupper där digitaliseringen motverkade sitt syfte av lättillgänglighet. Äldre personer som inte ägde en smartphone eller dator hamnade utanför den information som både Svenska kyrkan och övriga samhället förmedlade. Det sociala umgänget som idag många gånger sker digitalt, förstärkte utanförskapet och ensamheten för dem som inte hade tillgång till digital utrustning. Tack vara innovativa lösningar i församlingarna kunde äldre personer få kontakt med anhöriga genom till exempel digital utrustning som lånades ut till dem som inte hade tillgång till sådan. Ett fint exempel från Växjö stift visar hur en församling lät ungdomarna bli teknikundervisare för den äldre generationen och också ansvara för sändningar av digitala gudstjänster.

En annan grupp som hamnade utanför digitaliseringen var gymnasieungdomar vars studier bedrevs på distans men där avsaknad av nätverksuppkoppling innebar att de inte kunde delta i undervisningen på lika villkor som sina kamrater. Här fick församlingarna möjlighet att söka pengar från MUCF via Support diakoni till just nätverksuppkoppling och på det sättet kunde ungdomar få tillgång till uppkoppling via så kallade simkort.

Det diakonala ledarskapet?

Är det relevant att påstå att det ledarskap som vi fick bevittna under Support diakoni har prägel av diakonalt

ledarskap? Motivationen kommer inifrån, den goda viljan att få bidra var en stark drivkraft för att göra sitt allra bästa i arbetet på många håll. Det utgör en utgångspunkt i allt diakonalt arbete. Att mer systematiskt benämna det som diakonalt ledarskap kan förtydliga och utmana till att i ännu större utsträckning utveckla ett ledarskap som stimulerar till engagemang och kreativitet för att tjäna den andre.

Support diakoni / genom

ANNA MOILANEN,

KARIN AHLQVIST OCH

MARIA LUNDBERG

Diakoner aktiva inom Support diakoni
på nationell och stiftsnivå